

Klagenemnda for krav om kompensasjon og billighetserstatning
for psykiske belastningsskader som følge av deltakelse i
internasjonale operasjoner

Unntatt off., jf. offl § 13.1 jf. fvl § 13.1

VEDTAK

- Klagesak nr.:** 20/2013
- Klager:** [REDACTED]
- Klagers prosessfullmektig:** Advokat John Tuflått
- Klagen gjelder:** Krav etter forskrift 2009-12-22 nr. 1768 om
særskilt kompensasjonsordning.
- Beslutningsdato:** 16. september 2013
- I behandlingen har deltatt:** Ragnhild Marie Hagen
Eva Klepsland Drageset
Odd Helge Olsen
Trond Jørgensen
- Konklusjon:** Klagen tas ikke til følge.
- Utgifter til juridisk bistand i klageomgangen
dekkes i sin helhet.

1. Sammendrag av saksgangen

Klagen gjelder krav etter forskrift 2009-12-22 nr. 1768 om særskilt kompensasjonsordning for psykiske belastningsskader som følge av deltakelse i internasjonale operasjoner (kompensasjonsforskriften). Om saksgangen og partenes anførsler vises det til saksfremstillingen utarbeidet i anledning klagesaken. Skadelidte deltok sammen med advokat Tuflått i nemndas vedtaksmøte 16. september 2013, og redegjorde her for sitt forhold før, under og etter tjenesten.

Statens Pensjonskasse avsto kravet i vedtak av 24. oktober 2012, med den begrunnelse at det ikke foreligger årsakssammenheng mellom tjenesten og skadelidtes psykiske lidelser. Vedtaket ble påanket i rett tid.

Skadelidte [REDACTED], født [REDACTED], tjenestegjorde i [REDACTED] fra [REDACTED] til [REDACTED]. Skadelidte er født og oppvokst i [REDACTED]. Da han var 15 år, døde moren etter kort tids sykdom. Etter ungdomsskolen gikk han på Handelsskolen. Han var russ i [REDACTED]. I [REDACTED] gjennomførte han førstegangstjenesten i Luftforsvaret. Fra [REDACTED] til [REDACTED] studerte skadelidte ved Universitetet i [REDACTED], men avla aldri avsluttende eksamen. Ved siden av studiene jobbet han som pleieassistent innenfor psykiatri ved [REDACTED] sykehus. Han begynte å jobbe tidlig ved [REDACTED] malefabrikk, først som sommervikar og senere som operatør i fast stilling. Skadelidte opplevde at hans formann ved malefabrikken hadde svært like karaktertrekk som hans NK i [REDACTED]. Det ble derfor vanskelig for skadelidte å forholde seg til ham. Han pådro seg en ryggskade i 1998 under arbeid for [REDACTED]. I 2001 søkte skadelidte om uførepensjon grunnet denne skaden. Uførepensjon ble i henhold til vedtak av 1.9.08 innvilget etter en uføregrad på 86 %, som i senere vedtak av 1. mai 2009 ble hevet til 100 %.

Han hadde dimittert fra førstegangstjeneste, da han to uker senere ble tilbudt tjeneste i [REDACTED] som sambandsmann. Han tjenestegjorde ved hovedkvarteret [REDACTED]. Han satt mye på vakt inne i hovedkvarteret og opplyser at han kunne arbeide opp til 100 timer i uken. Hans tjenesteuttalelser gir ham «MEGET GODT» både på dyktighet og personlig fremtreden.

Han oppgir to spesielle episoder under oppholdet som han mener har medvirket til hans psykiske plager. I tillegg fremhever han som en medvirkende årsak det vanskelige mellommenneskelige forholdet til sin overordnede (NK). For det første beskriver han en hendelse hvor han sammen med kolleger nesten ble truffet av en tanks. Hendelsen satte en støkk i ham og han tenkte en del på at hendelsen kunne ført til døden. For det andre opplyser han om en episode hvor en person, preget av ekstreme fargenyanser i ansiktet og store oppblåste fingre, ble brakt inn til leieren, angivelig død av hjertesvikt. Det ble forsøkt munn til munn-metode på mannen. Skadelidte opplyser at han ikke hadde mareritt i etterkant av disse hendelsene. Tvert imot opplevde han ofte «feel good drømmer om arkeologi».

I legeerklæring av 15. juni 2001 i forbindelse med arbeidsuførhet skriver psykolog Ole G. Paulsen at skadelidte har diagnosen personlighetsforstyrrelse F 60.0. I en uttalelse datert 15. mars 2012 skriver psykiater Finn Rønning at skadelidte alt i alt har "et tydelig Posttraumatisk syndrom som er blitt kronifisert hvorfor han trenger psykisk støtteoppfølging og har nytte av medisin".

SPK begrunner sitt avslag, jf. vedtak av 24. oktober 2012, med at det ikke foreligger årsakssammenheng mellom tjenesten og skadelidtes psykiske lidelser. SPKs vedtak bygger på spesialisterklæring av 11. oktober 2012 fra psykologspesialist Elisabeth Godø Krohn. Dr. Krohn gjennomgår kriteriene for PTSD, og konkluderer med at skadelidte ikke har denne diagnosen.

Hun mener skadelidte i dag primært fremstår med symptomer på paranoid personlighetsforstyrrelse, som igjen kompliseres av skadelig bruk av alkohol.

Skadelidte anfører at det foreligger svakheter ved spesialisterklæringen utarbeidet av dr. Krohn, samt at hun har konkludert under tvil. Svakheterne består i at dr. Krohn ikke har vurdert hvorvidt skadelidte har pådratt seg en psykisk belastningsskade. Dr. Krohn synes utelukkende å ha vektlagt dr. Paulsens vurderinger. Det ble påpekt at Rønnings konklusjon er korrekt. Om man sammenholder denne erklæringen med dr. Paulsens blir helhetsbildet et annet. Videre anfører advokat Tuflått at kriteriene for PTSD uansett må anses oppfylt og at eventuell psykisk sårbarhet før tjenesten ikke kan føre til begrensninger i erstatningsansvaret. Han viser til at tjenesten hverken er uvesentlig eller upåregnelig i årsaksbildet. Videre ble det fremholdt at det bør foretas en lempelighetsvurdering. Skadelidte har fått realisert PTSD gjennom tjenesten, og har etter dette krav på kompensasjon tilsvarende 35 G.

2. Nemndas vurdering

Nemnda legger det til grunn at skadelidte har en varig psykisk belastningsskade. Det sentrale spørsmålet i saken er om hele eller deler av uførheten kan tilbakeføres til tjenesterelaterte psykiske belastningsskader.

De nærmere krav til årsakssammenheng utledes av alminnelige erstatningsrett. Erstatningsretten bygger på betingelseslæren. Etter betingelseslæren vil tjenesten være årsak til den psykiske belastningsskaden og skadelidtes ervervsuførhet dersom den har vært en nødvendig og tilstrekkelig betingelse for uførhetens inntreden. Nemnda vil i den sammenheng presisere at det etter gjeldende erstatningsrett ikke er grunnlag for en forholdsmessig oppdeling av erstatningsansvaret. Det er skadelidte som bærer bevisbyrden for at det foreligger en slik nødvendig og tilstrekkelig årsakssammenheng. Årsakskravet mellom en handling og en skade er vanligvis oppfylt dersom skaden ikke ville ha inntruffet om handlingen tenkes borte, jf. eksempelvis Rt. 1992 s. 64.

Kravene til bevisene for å konstatere årsakssammenheng er lempeligere etter kompensasjonsordningen, jf. Forsvarsdepartementets tolkningsnotat av 22.11.2010, hvor det heter: «Da de fleste kravene under kompensasjonsordningen ligger langt tilbake i tid, skal beviskravet praktiseres lempeligere enn etter et krav under det alminnelige erstatningsmessige grunnlag.»

Det leder ikke til noen begrensning i erstatningsansvaret om skadelidte var særlig sårbar, slik at konsekvensene av den psykiske belastningen derfor er mer omfattende for skadelidte enn for de fleste andre. Nemnda viser i denne sammenheng til sine vurderinger i sak 18/2011. Dersom skadelidte har en særlig mottakelighet som må anses som den helt overveiende årsak til utviklingen av skaden eller sykdommen, kan sårbarheten tillegges vekt. Imidlertid er hovedregelen etter alminnelig erstatningsrett at skadelidte har krav på full erstatning selv om skaden delvis skyldes at skadelidte har vært særlig mottakelig. Skadevolder må ta skadelidte som han er. Skadevolder må altså yte full erstatning, der skaden er utløst av ansvarshendelsen, også der skaden blir mer omfattende enn for en normalt motstandsdyktig person. Dersom sårbarheten har realisert seg i en medisinsk invaliditet som forelå forut for den skadevoldende begivenhet, eller disposisjonen for utvikling av sykdom eller skade har vært en vesentlig og aktivt virkende årsaksfaktor ved utviklingen av den aktuelle skade, skal den likevel hensyntas.

Dr. Krohn skriver at «det kan være flere mulige årsaksforklaringer til hans psykiske lidelser, blant annet sårbarhet i oppveksten (angst i ungdomsårene), genetiske komponenter og/eller høyt alkoholkonsum, samt tap/dødsfall rundt den tilsynelatende debuten av lidelsen.»

Dette reiser spørsmål om skadelidte ville ha vært helt eller delvis ufør også om tjenesten tenkes bort.

Det alminnelige utgangspunkt er at man ser bort fra det bidrag i skadeforløpet som skadelidtes tidligere helsetilstand selv representerer. Unntak gjøres for så vidt lidelsen uansett ville ha utviklet seg. I juridisk teori er det blant annet hevdet at «[h]vis det er en latent egenskap som likevel ville øket i omfang, men som på grunn av skaden utvikler seg raskere, blir skadevolderen bare ansvarlig for den utvikling hans skade er årsak til», jf. Lødrup; Lærebok i erstatningsrett 6. utg. s. 344.

Dr. Krohn konkluderer med at skadelidte ville ha utviklet en personlighetsforstyrrelse også dersom tjenesten tenkes bort. Av den innhentede spesialisterklæringen fremgår det at skadelidtes mor døde brått da han var 15 år gammel. Dagen etter gikk skadelidte på skolen. Moren hadde bipolar lidelse, som det var vanskelig for ham som barn å forholde seg til. Skadelidtes far var en mann av få ord. Han ga skadelidte alltid mat, men aldri en klem. Skadelidte mener at han kunne ha trengt hjelp ved morens bortgang, men ble ikke fanget opp av hjelpeapparatet. Han måtte selv spørre skolen om han kunne ta seg fri for å gå i morens begravelse. Under sitt fremmøte for Klagenemnda, forteller skadelidte at han var plaget av angst under denne perioden. Han var overlatt til seg selv, og fikk ikke hjelp fra lege eller andre omsorgspersoner. Psykolog Paulsen skriver i sin legeerklæring datert 15. juni 2001 at skadelidtes angstplager ble mer uttalte etter morens død.

Av spesialisterklæringen fremgår det at skadelidte fungerte veldig godt under tjenestegjøringen og opplevde den som en subjektiv mestring. Han hadde imidlertid et problematisk forhold til sin overordnede NK. Dr. Krohn skriver at skadelidtes vansker og frustrasjon under tjenesten knytter seg til dette forholdet. Skadelidte opplevde sin NK som ubrukelig, og det var stadig episoder mellom dem. Nemnda registrerer at det er skadelidtes opplevelser med NK som førte til at han ville ta seg et friår etter tjenesten, og ikke episodene under tjenesten som han beskriver som spesielle. Da han begynte å arbeide i [REDACTED], fikk han også et problematisk forhold til sin overordnede her. Skadelidte forteller at hans formann ved malefabrikken var svært lik hans NK i [REDACTED], og det ble vanskelig for skadelidte å forholde seg til ham.

Av den medisinske dokumentasjonen i saken fremgår det at skadelidte i perioder drikker svært mye. Nemnda kan imidlertid ikke se at alkoholforbruket har vært tjenesterelatert. Skadelidte begynte å drikke i [REDACTED]. På samme tid som hans onkel, som var som en reservepappa for ham, fikk prostatakrefte, og ble dårligere. Onkelens sykdom er også årsaken til at skadelidte begynte å studere i [REDACTED]. Det var for å kunne være nær sin onkel.

Skadelidte forteller at han opplevde en tomhet etter tjenesten, hvor han var apatisk og handlingslammet. Likevel fungerte han i arbeid og studier, og viste ingen tegn på psykiske symptomer fra tjenesten. Skadelidte oppsøkte heller ikke hjelp i denne perioden. Nemnda vil bemerke at det foreligger ikke medisinsk dokumentasjon som vitner om symptomdebut tidsnær til [REDACTED] eller at han var behandlingstrengende før mot slutten av [REDACTED]-årene, cirka 15 år etter endt tjeneste.

Under møte for Klagenemnda sier skadelidte at hvis ████████ tenkes bort, ser han for seg at livet ville vært grått. Han aner ikke hva han ville ha jobbet med, og viser til at han hadde veldig dårlige karakterer på videregående skole.

Bevisbyrden for at skadelidte uansett ville ha blitt helt eller delvis ervervsmessig ufør, påhviler staten. Det vises i den sammenheng til Rt. 1999 s. 1473. Etter nemndas vurdering har SPK i tilstrekkelig grad sannsynliggjort at skadelidte likevel ville ha blitt ervervsmessig ufør på grunn av den paranoide personlighetsforstyrrelsen kombinert med sitt skadelige alkoholforbruk. Foreliggende dokumentasjon i saken trekker entydig i retning av at det er den stadig mer manifesterte personlighetsforstyrrelse med dertil hørende angst og høy alkoholforbruk som fra slutten av █████-tallet har fratatt skadelidte hans ervervsevne. Denne personlighetsforstyrrelsen har i følge dr. Krohn sitt opphav i en rekke faktorer, slik som sårbarhet i oppveksten, genetiske disposisjoner, dødsfall i nærmeste familie og et meget høyt alkoholforbruk. Disse faktorene etablerer tilstrekkelig sannsynlighetsovervekt for han uansett ville falt ut av arbeidslivet, gitt tjenesten borte.

Nemnda finner ikke grunnlag for å fravike dr. Krohns erklæring. Det var ikke massive påkjenninger under tjenesten som utløste den psykiske lidelsen. I den forbindelse vises det til at tjenesten først og fremst har vært preget av et problematisk forhold mellom skadelidte og hans overordnede. Skadelidte forteller at han hadde angst før tjenesten og for nemnda fremstår hans vanskelige barndom, samt tapet av onkel og det skadelige alkoholforbruket som utviklet seg i tilknytning til dette, som den vesentlige bidragsyter til hans uførhet. Hans atferdsmønster forut for tjenesten samsvarer med hans senere atferdsmønster etter tjenesten. Det har således kun skjedd en kontinuerlig utvikling, og nemnda kan ikke se at det har vært spesielle forhold under tjenesten som har medvirket til hans totale uførhet.

Nærværende sak skiller seg fra Forsvarsdepartementets vedtak i sak 2010/02194-3/FD I 4/SRO og klagenemndas vedtak i sak 18/2011, og de vurderinger som der er gjort, men har noen likhetstrekk med sak 4/2012. I den anledning fremheves at skadelidte i denne saken har hatt angst, psykiske påkjenninger og et atferdsmønster forut for tjenesten, samt alkoholbruk i tilknytning til blant annet onkelens død etter tjenesten, som synes å være årsak til skadelidtes tilstand i dag, og som har hatt innvirkning på hans ervervsevne og funksjonsnivå. Det er ikke massive påkjenninger under tjeneste som utløste rusmisbruket, slik tilfellet var i de to første sakene nevnt ovenfor i dette avsnittet.

Klagen tas etter dette ikke til følge.

For klageomgangen er det lagt frem et krav på totalt kr. 32.926,- inkl. mva. Kravet gjelder en tidsbruk på totalt 13 timer og 25 minutter. Advokat Tuflått har også lagt frem reiseregning for fremmøte på til sammen kr. 539,-. I henhold til forskrift av 24. juni 2011 om klagenemnda § 13, dekkes rimelige og nødvendige utgifter til juridisk bistand i anledning saken. Kravet dekkes i sin helhet.

3. Konklusjon

Klagen tas ikke til følge. SPK utbetaler kr. 32.926,- inkl. mva. for kostnader ved juridisk bistand for klageomgangen. Videre dekkes også fremlagt reiseregning for advokat og skadelidte på til sammen kr. 539,-.

Vedtaket er enstemmig.

Oslo, 14. oktober 2013

Ragnhild M. Hagen
Klagenemndas varaleder